

РОЛЬ МИТЦІВ – ТВОРЦІВ САКРАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ДОМІНІКАНСЬКИХ ХРАМІВ XVI-XIX СТОЛІТЬ НА ЗЕМЛЯХ ГАЛИЧИНИ

Урсу Н.О., канд. мистецтвознавства, професор, зав. каф.
образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва

Кам'янець-Подільський державний університет

Анотація. У статті висвітлюються імена митців, творців сакрального простору домініканських храмів на території Галичини XVI-XIX століть. Представлені матеріали є складовою проблеми дослідження мистецької спадщини домініканців і заповнюють білі плями в історії українського сакрального мистецтва.

Ключові слова: митці, архітектура, скульптура, живопис, домініканський орден, сакральне мистецтво, костел, кляштор.

Аннотация. Урсу Н.А. Роль художников, создателей сакрального пространства доминиканских храмов XVI-XIX веков на землях Галичины. В статье раскрываются имена художников, создателей доминиканских храмов на территории Галичины XVI-XIX вв. Представленные материалы являются одним из аспектов проблемы исследования артистического наследия доминиканцев и заполняют белые пятна в истории украинского сакрального искусства.

Ключевые слова: художники, архитектура, скульптура, живопись, доминиканский орден, сакральное искусство, костел, монастырь.

Summary. Ursu N.A. The role of artists – creators of sacral space of Dominican roman-catholic church on the lands of Galychyna in the 16th–19th centuries.

The article lights up the names of artists, creators of sacral space of Dominican roman-catholic church on the lands of Galychyna in the 16th–19th centuries. Presented material is a component of the problem of investigation of artistic heritage of Dominican order and fills up the blanks in the history of Ukrainian sacral art.

Key words: artists, architecture, sculpture, painting, Dominican order, sacral art, Roman-catholic church, cloister.

Постановка проблеми. Неможливо не віддати належну увагу різьбярам, живописцям та скульпторам, що у різні частини працювали над створенням для споруд домініканців як окремих творів мистецтва, так і цілих вівтарних та інтер'єрних композицій. Їх твори, поєднуючись з архітектурою й підпорядковуючись їй, входили складовими в гармонійні ансамблі утворення, існування яких було можливим завдяки синтезу всіх візуальних мистецтв. Пануюча роль архітектури не виключала важливих досягнень в галузі скульптури, декоративно-прикладного мистецтва в екстер'єрі; живопису, різьблення, металопластики та інших видів мистецтв в інтер'єрі храмів ченців.

Попередні дослідження. Серед українських вчених неможливо знайти науковців, розвідки яких були би присвячені розгляду місця і ролі художників та майстрів у створенні сакрального простору церкви. Деякі зарубіжні автори побіжно, у рамках піднятих питань, торкалися творчості того чи іншого митця. Це переважно польські вчені С. Баронч, В. Жила, Т. Маньковський, П. Красни, Я. Островський, С. Петрус, Т. Зауха, К. Стефанський та ін. Деякі матеріали

можна почерпнути в словниках митців та архівах України, Росії та Польщі. Даний аспект вивчення сакральної спадщини України практично залишається поза увагою. Тому **мета статті** – висвітлити імена художників і майстрів декоративно-ужиткового мистецтва та їх роль у створенні образу домініканських костелів на галицьких землях. Найзручнішим й найлогічнішим видається хронологічний огляд, починаючи з найбільш старих, знайдених у рамках даного дослідження, відомостей.

Виклад основного матеріалу. Перші за часом відомості про скульптурні, різьбярські і теслярські роботи відносяться до першої третини XVII ст. і торкаються переважно галицьких земель. 1631 року пріор осередку домініканців в Мостиськах підписав угоду з теслярем Яном на розбудову монастиря, продовження дерев'яної частини кляштору і покриття його єдиним дахом¹. 1635 року згадуються тесляр Василь та його брат, що збудували дерев'яний музичний хор², а 1636 року різьбяр Ян закінчив будувати новий орган.

Особливу увагу привертає головний вівтар костелу ченців у Рогатині, що датується другою чвертю XVII ст. Дерев'яний, архітектонічний, фланкований колонами, оздобленими різьбленими путті, що тримають картуші з ілюстраціями слів Лоретанської літанії. Багатий орнамент з мушель оточує образи св. Йосифа з Дитятком, св. Миколая, св. Іоанна Євангеліста. Професор Гембарович, який досліджував головний вівтар Рогатинського костелу, вважає збережені і повторно використані в церкві Дунаєва фрагменти вівтаря за твори знаменитого Яна Пфістера. Їх датування вченим на 3 або 4 десятиліття XVII ст. свідчить, що вони виконані ще для першого, дерев'яного костелу. Збережені фрагменти вирізняються високою художньо-композиційною якістю і належать до найцінніших прикладів декоративного різьблення епохи³.

Для виконання скульптурних робіт в Жовківському домініканському костелі були запрошені митці з-за кордону, серед яких слід акцентувати увагу на Андреасі Шлютері (1660– 1714), німецькому скульпторі і архітекторові, котрий у 1689-93 роки працював у Варшаві, пізніше в Берліні. Наприкінці XVII ст. він виконав для галицьких домініканців кілька надгробків, котрі можна віднести до кращих зразків барокового мистецтва того часу.⁴ На той момент зведено прохідну браму (закінчено у 1689)⁵, костел вкрито бляхою, покладено підлогу, а також встановлено надгробки Марка і Теофілії Собеських. Для цих праць було запрошено місцевих ремісників і каменярів з Кракова на чолі зі згаданим королівським скульптором Андреасом Шлютером⁶. Два найважливіших надгробки – фундаторки костелу і монастиря, матері Яна III, Теофілії Собеської, а також брата короля Марка Собеського виконано з мармуру. Деякі мармурові частини доручили виконувати краківським каменярям, що спеціально приїхали у 1686 році, Яцку Загурському і Блажею Мізерському, а у 1692 році означені пам'ятники

почав створювати Андреас Шлютер, який виконав їх у Варшаві (?). В Жовкву вони потрапили у 1693 році, а на зламі 1693–4 років під наглядом скульптора були встановлені. Сильно ушкоджені під час пожежі 1739 року, різьблення були реконструйовані.⁷

Рококове різьблення Розп'яття, що походить з вітваря каплиці при пресбітерії, експресією, анатомією, моделюванням форм і деталями вказує на авторство львівського скульптора Іоанна Пінзеля (?-1762)⁸. Поряд з видатними різьбленнями для костелу варто зазначити кілька творів домініканця брата Даміана Бенасевича ОР (1844-1902). Рівень виконаних ним робіт в мармурі і дереві свідчить про великий талант і високий щабель освіти⁹. Серед відомих його праць можна назвати копію фігури Божої Матінки Яцкової з костелу львівських домініканців, медальйон з білого мармуру Божої Матері Неустанної допомоги¹⁰. Дерев'яне різьблене оздоблення нижнього ярусу стін нави, пресбітерія, трансепту й каплиць виконувалося у майстерні Станіслава Крука у Львові. Відповідно проекту Едгара Ковача різьблярем у 1902-03 роках С. Круком був виконаний боковий вітвар Божої Матері Розарію в барокових формах, частково позолочений, дерев'яні рельєфи каплиці Братства Святого Розарію¹¹, а у 1904 – балюстрада органу з білого і чорного мармуру і кропильниця з чорного мармуру (1903)¹². Едгар Ковач (1849-1912), учень Готфріда Семпера і Карла фон Хасенауера, відомий львівський архітектор і реставратор, раніше директор Закопанської школи дерев'яного промислу, був автором численних проектів вітварів і костельних меблів в стилі необароко, а також надихав живописців власними проектами та ідеями щодо храмової поліхромії¹³.

Стукову декорацію інтер'єру каплиці св. Домініка костелу в Підкамені (стіни, тамбур й чаша куполу) виконав Джовані Батіста Фальконі перед травнем 1648 року. Пріор Томаш Крушевський ОР підписав 21 лютого 1700 року угоду з ваятелем Лаврентієм Сарновичем на виконання нового головного вітваря Підкаменецького костелу за 4300 польських злотих, офірованих Анною Вельхорською, волинською каштеляновою. Цей вітвар вирішено було оздобити срібним антепендієм з коштів конвенту. Також Лаврентій Сарнович виконав ще два притенцових бокових вітварі – св. Хреста і св. Вікторії¹⁴. 9 жовтня 1760 року закладено угоду зі скульптором Стефаном Кольчицьким на виконання вітваря св. Томи Аквінського за 400 польських злотих¹⁵. 3 жовтня 1773 року ченці оплатили 216 злотих за створення ескізу хорів архітектору П. Полейовському¹⁶. 11 квітня 1774 року закладено угоду з Францем Олендським щодо виконання різьбленого декору нового вісімнадцятиголосого органу за 78 червоних злотих¹⁷. Декор було виконано майстернею Ф. Олендського, але пізніше відремонтовано і дещо перероблено в стилі рококо і неорококо з використанням поліхромних позолочених фігур Давида, св. Цецилії, музикуючих ангелів з трубами, мотивів рокайлів, граток, мушлей і квітів¹⁸.

6 липня 1779 року конвент сплатив 300 флоринів скульптору Йосифу Легерлютцу за виставлення двох вітварів: св. Вікторії і св. Антонія¹⁹. Олендський й Легерлютц залишили розпис і позолоту своїх творів в Підкамені іншим ремісникам, що було розповсюдженою практикою серед львівських різб'ярів²⁰. В грудні 1870 року викрадено папські корони з чудесного образу Божої Матінки Підкаменецької. Нові корони, виконані за проектом Яна Матейкі, було урочисто встановлено на образ жовківським абатом Йосифом Новаковським 4 серпня 1873 року²¹. В 1891 році скульптор Христіан Рабісер з Ст. Ульріх (Gruden) в Тіролі виконав для костелу в Підкамені фігури Успіння Богородиці й Вознесіння Божої Матінки до неба для відправлення обряду «поховання Марії»²².

Три вітварі, що походили з 2 пол. XVIII ст. в Перемишлянському костелі, є творами пізньобарокового різьблення львівського кола, у фазі, названій Тадеушем Маньковським «рококовим класицизмом». Головними представниками якої були Іоанн Оброцький (бл.1730–бл.1800) і Матей Полейовський (бл.1720–бл.1800). Можна припустити, що ретабло з Перемишлян були інспіровані творчістю останнього, як за структурою, так і по часті фігур²³.

Серед скульпторів, працюючих на замовлення ордену домініканців слід також виділити українського монументаліста і різьбяра Себастьяна Фесінгера (?-1768)²⁴. Результати його плідної праці можна побачити у Львівських костелах Пресвятої Євхаристії і Марії Магдалени. В стилі пізнього бароко у 1760 роки створені різьблені з каменю, експресивні фігури фронтона головного фасаду храму Пресвятої Євхаристії у Львові: св. Августина, св. Домініка, св. Яцка, св. Вікентія Феррарія, святих домініканок Катерини Сієнської і Ружі з Ліми²⁵.

Фігури на аттіку в інтер'єрі костелу Пресвятої Євхаристії у Львові виконав у XVIII ст. український скульптор Антін Осинський (бл. 1720- бл. 1765), який жив і творив у Львові²⁶. Скульптури святих вирізьблені з дерева, поліхромовані, позолочені й мають рококове забарвлення²⁷. В галузі епітафіяльної скульптури для цього костелу творили Бертель Торвальдсен (епітафія Ю. Дунін-Борковської – 1811), Антон Шимзер (пам'ятник губернатору Гауеру – 20-ті роки XIX ст.), В. Гадомський (пам'ятник Артуру Гротггеру – 1880), Т. Блотницький (епітафія Генріка Шмітта – після 1883)²⁸. Антон Шимзер (1790-1836), скульптор, навчався в Академіях мистецтв Відня та Парижу, а з 1812 року мешкав у Львові²⁹.

Амвон львівського костелу Пресвятої Євхаристії – твір високопрофесійного рівня, що поєднував елементи різностильового спрямування, виконаний за проектом Гендля у 1920 році³⁰. Приблизно в цей же час встановлюється новий орган в стилі неорококо, створений за проектом Едгара Ковача, а також ченцем-домініканцем доробляються органи грати над бар'єром емпори³¹.

С. Лоза подає відомості про створення амвону для Тернопільського костелу видатним галичанином Теодором Маріаном Таловським (1857-1910)³².

Варто згадати ще одного митця, котрий брав участь у створенні домініканського костелу в Чорткові. Це польський скульптор Анджей Ленік (1864-1929), випускник Краківської Академії мистецтв, учень видатного керівника різьбярської майстерні Валерія Гадомського. Як високоосвічений митець, він мав прекрасне відчуття форми і мистецьку майстерність, що дозволяло виконувати різні завдання, завжди утримуючи високий артистичний рівень. Найбільшим покликанням скульптора були проекти вітварів і амвонів, домінуючих акцентів в інтер'єрі сакральних споруд. В працях митця переважає неоготичний стиль, але коли виникала потреба, він створював композиції в неоренесансовому і необароковому стилях³³. Високий артистизм допомагав художникові співпрацювати зі славетними архітекторами, такими як Теодор Маріан Таловський, Ян Сас Зубрицький та ін.

Особливу роль в діяльності скульптурної майстерні Анджее Леніка на зламі XIX-XX століть відігравала співпраця з Яном Сас Зубрицьким. Обоє творців (як і їх дружин) пов'язувала дружба, а також спільні артистичні інтереси і вірність традиційним мотивам сакрального мистецтва, зокрема, середньовічного. Обладнання костелів, створених Зубрицьким, поставало як на основі рисунків архітектора, так і відповідно проектам скульптора, який вмівло підпорядковував свої праці стилю архітектури.

До найпрекрасніших творів, які вишли з-під рук Андрія Леніка, можна впевнено долучити проект головного вітваря, виконаний для костелу домініканців в Чорткові. Митець тут використав тридільну структуру з розбудованим вінцем, в котрій вражають багаті, й водночас делікатні, воронкоподібні готичні форми. До цього вітваря зі старого костелу був перенесений прославлений чудесами образ Божої Матері Чортківської³⁴. Виконання в матеріалі вітварів в Чортківському костелі доручили ченцям ордену, досконалим різьбярям по дереву. Робота була здійснена в 1927-30 роках з дерева, доставленого з лісів, що належали до місцевого домініканського конвенту. Вітварні композиції вирізняються не тільки високими фаховими якостями і прекрасним багатим, одностильовим різьбленням, але й глибоким зануренням в правди віри і духовність ордену мендикантів. Структурну частину вітварів виконував брат Чеслав Стопа ОР, скульптури – брат Даміан Станкевич ОР, рельєфні композиції – майстер Турнус³⁵.

Прикрасили інтер'єр костелу Пресвятої Євхаристії у Львові під час реставрації 1911-1914 років вітварі і горельєфи, що інтегрували різні матеріали – дерево, мармур, стюкко, позолоту українського скульптора Петра Війтовича (1862-1936). Митець навчався у Л. Марконі у Львові, закінчив 1890 року Академію Мистецтв у Відні, працював переважно у галузі монументально-декоративної скульптури³⁶. До його різця належать мармурові погруддя домініканських святих над менсами всіх шістьох бокових вітварів³⁷.

Новий головний вівтар з білого мармуру костелу Марії Магдалени у Львові було виконано 1926 року. Можна припустити, що його автором був Вітольд Мінкевич, видатний архітектор першої половини ХХ ст., ректор Львівської Політехніки. На це вказує публікація в польському шоквартальнику архітектури і урбаністики за 1987 рік, де можна побачити фотографію цього проекту³⁸.

Істотну роль в організації інтер'єру Перемишлянського храму на початку ХХ століття відігравав різьбяр Ян Войтович, який в місті мав свій заклад і провадив широку діяльність в Галичині, навіть вислав свої праці до США. Вже перед І-ю світовою війною майстерня Войтовича мала на своєму рахунку близько 50 обладнаних храмів. Більшість творів Войтовича витримана в ортодоксально-неоготичних формах, які були популярними у міжвоєнному 20-річчі. Вівтар МБ Ченстоховської, виконаний ним для костелу в Перемишлянах в 1931 році, свідчить, що митець мав тяжіння до модерністських форм тощо³⁹.

Живописна діяльність в домініканських костелах здійснювалася у різних напрямках, таких, як виконання розписів у техніках «*buon fresco*», «*alfresco*» і «*secco*», створення олійними і темперними фарбами вівтарних композицій, образів і портретів, реставрація попередньо виконаних малярських робіт, а також простого пофарбування необхідних поверхонь.

Архівні документи засвідчують виконання 1618 року малярських робіт і розписів крил трансепту костелу ченців у Мостиськах живописцем Петром⁴⁰, а 1633 року підписано контракт з живописцем з Вишні з метою виконання образів для великого вівтаря⁴¹.

У процесі досліджень 1993 року чудесного образу Божої Матінки з Дитятком, копії Божої Матері Ченстоховської, який походить з костелу ченців в Коломиї, на звороті відкрилася обширна фундаційна інскрипція, відповідно якій образ намалював 8 грудня 1635 року Станіслав Б(р)езанес (B(r)ezanesis), паулін для Братства Святого Розарію при монастирі ченців в Коломиї під час пріорату Реджинальда Прусковського⁴².

Видатний живописець-монументаліст Станіслав Строїнський (1719-1802) художню освіту здобув у Львові та Римі прославився не тільки розписами львівських костелів (бернардинців, катедра, св. Марії)⁴³, але й домініканських храмів у Підкамені і Тернополі. Художник розписав весь інтер'єр костелу в Тернополі і закінчив свою справу в 1777 році⁴⁴. Фрески розповідають про майже всю домініканську історію, висвітлюють великих членів ордену у головній й лівій навах, пресбітерії, а в правій – знаходяться розписи, що стосуються Святого Розарію. Живописне оздоблення в Підкамені вкриває стіни і склепіння пресбітерія. Митець скінчив роботу 25 липня 1766 року і підписав її. Знаменитим став його образ Успіння Богородиці, що знаходиться у головному вівтарі і містить зображення Божої Матінки на катафалці.

Документи свідчать, що художником храму св. Марії Магдалени у Львові був український живописець і скульптор Томаш Гертнер (1750-1808). В деяких вітварях храму довгий час перебували образи його пензля, як, наприклад, зображення св. Яцка (не збереглося). Художник ймовірно розписав й склепіння костелу з образом Розп'яття⁴⁵. Пізніше, відповідно документу від 20 квітня 1929 року, було відновлено живописне оздоблення костелу в стилі сецесії (стара вітварна частина)⁴⁶.

У другій половині XIX століття в костелі ордену в Підкамені виконував розписи український живописець львівської плеяди Мартин Яблонський (1801-після 1875), який окрім львівської мав прекрасну європейську освіту. Він увібрав кращі традиції художніх шкіл Варшави, Кракова, Відня⁴⁷. Художник активно займався не тільки живописом, але й реставрацією, видавничо-літографічною справою тощо. Його пензлю належить полотно з намальованим олією 1831 року Розп'яттям Христа з храму Пресвятої Євхаристії у Львові⁴⁸. Образ, котрий спочатку висів в костелі напроти амвона, а пізніше прикрасив стіни монастиря, було створено для захисту від холери, яка лютувала на той час у Львові. Згодом живописець малює для цього храму зображення св. Яцка, св. Томи Аквінського і св. Вікентія Феррарія⁴⁹. Художник у 1865 році приїздить до осередку домініканців у Підкамені для відновлення костельних і монастирських образів⁵⁰. Тоді він намалював на стінах костелу вісім великих образів і залишив тут свій власний портрет. М. Яблонський виконав на полотні олійними фарбами декілька зображень для бокових вітварів, відновив фігури апостолів на стовпах, образи, що представляли Таємниці Розарію, Отців церкви. Наступного року Яблонський поновив вітварі при стовпах, виконуючи нові образи св. Томи Аквінського, св. Миколая, св. Варвари і св. Марії Магдалени. Його пензлю належать портрети всіх священників і братчиків, які на той час були в монастирі, в тому числі і Садока Баронча, котрий був серед них. Митець відновив декілька давніших портретів і образів⁵¹. 1868 року живописець Кароль Рафаїл Сагановський (1836-1879) намалював стояння Хресної Дороги, наступного року – образи св. Домініка, св. Яцка, св. Вікентія Феррарія до бокових вітварів. 1870 року митець виконав живописне оздоблення бокових нав і відновив інтер'єри каплиць⁵².

До плеяди живописців, що працювали на зламі XIX-XX століть над розписами і образами святих Жовківського домініканського костелу можна долучити Яна Стажевського, який 1800 року намалював для ченців Гроб Господній,⁵³ Яна Жильського, котрий у 1856 році розписав і позолотив пізньобароковий головний вітвар⁵⁴. Зображення св. Марії Магдалени, св. Антонія Падуанського (1871) намалював Кароль Сагановський⁵⁵. Максиміліан Стадукевич відновлював вітварні образи у 1881 році, львівський живописець Юліан Кручковський 1898 року розписав інтер'єр. Деяко пізніше (1902-1903) поліхромію, котра вкриває цілковито склепіння й стіни і

підпорядкована архітектурі, виконав відомий живописець Кароль Політинський. З незрозумілих причин автором поліхромії часто вважають К. Сагановського.

К. Політинський здійснив поліхромію за проектом Едгара Ковача. Митцю також було доручено у 1927 році розпис шести вівтарних настав в каплицях і головній наві⁵⁶. Художник ґрунтовно відновлює славний чудесами образ Божої Матері з Дитятком, згодом малює образи бл. Імельди, св. Томи Аквінського, св. Катерини Сієнської (1927). Згадані художники – автори низки образів, розміщених в місцях старіших живописних вівтарних композицій. Їх праці, винятково артистичні, презентують почерпнуту з Краківської школи мистецтв, майстерну справність. Діяльність митців для монастирського костелу свідчить про попит і прагнення Жовківських домініканців⁵⁷.

Кароль Політинський керував серйознішою реставрацією 1903 року в костелі отців в Підкамені. Інтер'єр храму був повністю відновлений: реставровані давні малюнки склепіння, стіни головної нави прикрасили нові образи. Тоді ж були відтворені всі вівтарі і костел набрав нового блиску⁵⁸.

Згаданий головний вівтар 1892 року був знов відновлений Алоїзом Фішером, а 1903 року розписаний і позолочений Яніцьким⁵⁹.

Автор розписів Перемишлянського костелу 1884 року – Маурицій Скоповський. Підписаний ним образ Божої Матері з Дитятком 1883 року знаходиться в костелі в Добромилі. Старовинна поліхромія була перемальована, а нову виконали за проектом Кароля Політинського Мечислав Іваницький зі Львова і Вронський з Перемишля Оздоблення Перемишлянського костелу є скромним, там небагато фігурних елементів⁶⁰.

Єдина згадка про митців, що працювали в костелі ченців в Золотому Потоці стосується 1935 року, часу його віддання в руки дієцезіальним священикам. Після нищівної пожежі 17 липня 1934 року орден відремонтував храм і відразу ж залишив осередок. В архіві краківських домініканців зберігається документ – угода між конвентом та художниками Станіславом Тейсером і Єжи Яніхом на реставрацію інтер'єру костелу, де зазначено, що вказані митці під керівництвом реставратора повинні відновити головну наву, пресбітерію і арки, що ведуть до каплиць. А також відтворити розписи стін і склепіння, темперними фарбами реставрувати поліхромію і, при необхідності, виконати потрібні будівельні роботи. Реконструкцію образів в наві і пресбітерії виконає за порадою реставратора художниця Марія Швормувна⁶¹.

У плеяді майстрів декоративно-прикладного мистецтва, що виконували замовлення домініканського ордену згадується львівський золотник Галаревич, який наприкінці XVII ст. виконав золоту, прикрашену перлинами монстранцію на кшталт променистого сонця для костелу Пресвятої Євхаристії у Львові⁶². Такий же майстер-золотник Фредрих з Яворова згадується в документах як виконавець 1617-18 років золотого і срібного вівтарного начиння для костелу ченців в Мостиськах⁶³.

Серед митців Яворівського костелу в документах звучить ім'я польського ливарника з Гданська – Герард Беннінцьк, котрий 1616 року відлив дзвін вагою 180 кг, що був ушкоджений 1914 року⁶⁴.

Львівський відливник Франке (Франкович) Андрій (?–1668), син Георгія Франке, який працював у 40–60-х роках XVII в ливарні біля Галицької брами, створив дзвін 1654 для домініканського монастиря у Підкамені Львівської області із зображенням Непорочного зачаття та написом: *“Vox mea dulcis et suavis venite ad me omnes. Patrona Sublapidensis cura A.R.P.F. Petri Sierakowski Praedicatoris generalis pro tune prioris conventus Sublapidensis 1654. Fundit Andreas Frank Leopoli”*⁶⁵

Підлога для костелу в Жовкві була замовлена 1903 року у Відні і укладена наступного року фірмою Стейн-Левинський⁶⁶. Амвон виконаний у фірмі Р. Ханеля в Неутітшайні. Вітраж із зображенням Божої Матері Остробрамської, запроєктований Владиславом Екельським, був реалізований 1904 року краківською фірмою Желенського⁶⁷.

Три останні бронзові дзвони для Жовківського костелу мали імена «Марія», «Домінік» і «Яцек». Вони були замовлені й відлиті в 1926 році фірмою Кароля Швабе в Бялей під Краковом⁶⁸.

Висновки. Мистецька спадщина домініканського ордену виступає як складова цього гармонійного організму. Вона увібрала в себе всі основні тенденції та закономірності розвитку християнської архітектури, скульптури і декоративно-прикладного мистецтва на Україні, але водночас мала своєрідні завдання, способи та прийоми їх реалізації. Слід відмітити дуалістичний характер творчої спадщини, взаємозв'язок української і польської культур, ремінісценції нашарувань духовно-мистецьких надбань інших народів, що поєдналися у процесі зведення сакральних споруд домініканського ордену. Вплив молодшої української духовності і культури виразно позначився на творчості митців й майстрів іноземного походження, котрі могли жити на теренах України в другому і третьому поколінні. Саме ці родини стали певною мірою носіями і виразниками місцевої культури, набуваючи її досвідом і знаннями західноєвропейських художніх шкіл. Досить важко визначити саме українську лінію, а також чітко окреслити запозичення з інших культур. Можна сміливо зазначити, що у процесі створення сакрального простору домініканських храмів безпосередню участь брали переважно вітчизняні і польські митці, що було зумовлено підпорядкованістю даних територій. Водночас, українське сакральне мистецтво розвивалося як єдиний живий організм, як частина живого процесу формування українського мистецтва. Величезна роль у процесі створення домініканських храмів належить скульпторам, живописцям, майстрам декоративно-прикладного мистецтва, адже синтезоване існування їх творів у сакральному просторі народжувало неповторну атмосферу для молитовного зосередження віруючих, створювало

оригінальне трактування кожного інтер'єру, образ, який протягом століть відновлювався і доповнювався, не порушуючи цілісності свого звучання.

Подальші дослідження. Представлені розвідки доводять необхідність подальших досліджень творчості митців – творців сакральних споруд на українських землях. Наступним кроком буде уточнення розшуканих даних та їх доповнення новою інформацією.

Література:

- ¹ ADK. (Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie). Kościół w Mościskach. – Mś-7. S. 35; Krasny P. Kościół p.w. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy i św. Katarzyny Aleksandryjskiej oraz Klasztor O.O. Dominikanów, później O.O. Redemptorystów w Mościskach // Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego Wojewódstwa Ruskiego. – Kraków, 1999. – T. 7. – S. 197.
- ² ADK. Kościół w Mościskach. – Mś-7. S. 170-171; Krasny P. Kościół p.w. Matki Boskiej ...op. cit. – S. 198.
- ³ Ostrowski J. K. Kościół p.w. św. Jacka i klasztor O.O. Dominikanów w Rohatynie. // Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego Wojewódstwa Ruskiego. – Kraków, 2002. – T. 10. – S. 316-317.
- ⁴ Мистецтво України. Біогр. довід. Упоряд.: А.В. Кудрицький, М.Г. Лабінський; За ред. А.В. Кудрицького. – К.: Укр. енцикл., 1997. – С. 657.
- ⁵ Mańkowski T. Mecenat Jana III w Żółkwi // Prace Komisji Historii Sztuki. – 9, 1948. – S. 136; Petrus J. T. Kościół P.W. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny i klasztor OO. Dominikanów (OP) zwany Conventus Regalis // Kościoły i klasztory Żółkwi. – Kraków, 1994. – T. 2. – S. 90.
- ⁶ Mańkowski T. Mecenat...op. cit. – S. 137; Petrus J. T. Kościół P.W. Wniebowzięcia...op. cit. – S. 90.
- ⁷ Petrus J. T. Kościół P.W. Wniebowzięcia ...op. cit. – S. 102; Mańkowski T. Nieznane rzeźby Andrzeja Schlütera // Dawna Sztuka. – 2, 1939. – 119-122; Mańkowski T. Nieznane rzeźby Andrzeja Schlütera // Bulletin International de l'Académie Polonaise des Sciences et Lettres, 1939. – № 4-6, 1-2. – S. 130-133.
- ⁸ Petrus J. T. Kościół P.W. Wniebowzięcia ...op. cit. – S. 120; Витяги з бучацьких книг метрик, що дозволяють встановити дату смерті митця, опублікував Ян Островський // Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii w Buczaczu // Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego wojewódstwa ruskiego. – I/1. – Kraków, 1993. – S. 28.
- ⁹ Petrus J. T. Kościół P.W. Wniebowzięcia ...op. cit. – S. 121.
- ¹⁰ ADK. Żółkiew. Inwentarz z 1929 r. – Ż-37.
- ¹¹ Petrus J. T. Kościół P.W. Wniebowzięcia ...op. cit. – S. 104.
- ¹² ADK. Żółkiew. Sprawozdanie z majątku konwentu Dominikanów z Żółkwi za przełożenia O. Augustyna Pecza, 1901-1904.– Ż-51. – S. 6; Petrus J. T. Kościół P.W. Wniebowzięcia ...op. cit. – S. 102.
- ¹³ Petrus J. T. Kościół P.W. Wniebowzięcia ...op. cit. – S.121.
- ¹⁴ Krasny P. Kościół p.w. Wniebowzięcia Najsw. Panny Marii i Podwyższenia Krzyża Św. oraz klasztor OO. Dominikanów wraz z założeniem pielgrzymkowym w Podkamieniu // Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego Wojewódstwa Ruskiego. – Kraków, 2005. – T. 13. – S. 132.
- ¹⁵ BDK (Biblioteka Studium Generalnego OO. Dominikanów w Krakowie). Barącz S. Dzieje klasztoru WW. OO. Dominikanów w Podkamieniu. – Tarnopol, 1870. – S. 295.
- ¹⁶ ADK. Podkamień. – sygn. Pk-8. – K. 73 r.
- ¹⁷ BDK. Barącz S. Dzieje klasztoru ...op. cit. – S. 309.

- ¹⁸ Krasny P. Kościół p.w. Wniebowzięcia ...op. cit. – S. 158.
- ¹⁹ ADK. Podkamień. – sygn. Pk-8. – K – 127 r.
- ²⁰ Krasny P. Kościół p.w. Wniebowzięcia ...op. cit. – S. 134-135.
- ²¹ ADK. Podkamień. – sygn. Pk-90. – S. 21; Krasny P. Kościół p.w. Wniebowzięcia ...op. cit. – S. 137.
- ²² ADK. Podkamień. – sygn. Pk-3. – S. 266.
- ²³ Zaucha T. Kościół parafialny p.w. śś. Piotra i Pawła i dawny klasztor OO. Dominikanów obserwantów w Przemyslanach // Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa Ruskiego. – Kraków, 2003. – T. 11. – S. 228; Mańkowski T. Lwowski rzeźba rokokowa. – Lwów, 1937. – S. 121.
- ²⁴ Мистецтво України. Біогр. довід...op. cit. – С. 604.
- ²⁵ ЛАІУ (Львівський архів інституту «Укрзахідпроектреставрація»). Л – 7. – 340. – №№ 67-72.
- ²⁶ Мистецтво України. Біогр. довід...op. cit. – С. 453.
- ²⁷ ЛАІУ. Л – 7. – 340. – № № 25-39.
- ²⁸ ЛАІУ. Л – 7. – 340. – № № 53, 54, 55, 59.
- ²⁹ Мистецтво України. Біогр. довід...op. cit. – С. 654.
- ³⁰ ЛАІУ. Л – 7. – 340. – № 62; BDK. Zyla W. Ks. Kościół OO. Dominikanów we Lwowie. – Lwów, 1923. – S. 6.
- ³¹ BDK. Zyla W. Ks. Kościół...op. cit. – S. 62.
- ³² Łoza S. Architektki i budowniczości w Polsce. – Warszawa, 1954. – S. 307.
- ³³ Stefański K. Jan Sas Zubrzycki i Andrzej Lenik – z pracowni architekta i rzeźbiarza. – Katalog wystawy. – Muzeum Architektury we Wrocławiu, 25 lutego – 16 maja 2004. – S.16.
- ³⁴ Stefański K. ...op. cit. – S.16.
- ³⁵ Opacki J. Przewodnik po Czortkowie i okolicy. – Czortków, 1931. – S. 31.
- ³⁶ Мистецтво України. Біогр. довід...op. cit. – С. 116; ЛАІУ. Л – 7. – 340. – №№ 47-49.
- ³⁷ BDK. Zyla W. Ks. Kościół ...op. cit. – S. 62.
- ³⁸ Kwartalnik Architektury i Urbanistyki. – Warszawa, 1987. – T. XXXII. – № 2; ЛАІУ. – Л-22-19. – С. 7.
- ³⁹ Zaucha T. Kościół parafialny ...op. cit. – S. 229.
- ⁴⁰ ADK. Kościół w Mościskach. – Mś-5. – S. 31, 45; Krasny P. Kościół p.w. Matki Boskiej ...op. cit. – S. 196.
- ⁴¹ ADK. Kościół w Mościskach. – Mś-7. – S. 120-139; Krasny P. Kościół p.w. Matki Boskiej ...op. cit. – S. 197.
- ⁴² BDK. Врукowski R. Kołomyja jej dzieje, zabytki.– Warszawa, 1998. – S. 69.
- ⁴³ Мистецтво України. Біогр. довід...op. cit. – С. 568.
- ⁴⁴ ADK. Tarnopol. – Kronika klasztoru. – Tr-3; BDK. Zyla W. Ks. Kościół OO. Dominikanów w Tarnopolu. 1749 – 1779. Lwów, 1917. – S. 2.
- ⁴⁵ ЛАІУ. – Костел св. Марії Магдалени, – Л-22-19. – С. 6; ЛБС (Львівська бібліотека ім. Стефаника АН України). – Відділ рукописів. – УК-46.
- ⁴⁶ ЛАІУ...Л-22-19. – С. 6; ЛБС...УК-26.
- ⁴⁷ Мистецтво України. Біогр. довід...op. cit. – С. 673.
- ⁴⁸ ЛАІУ. Л – 7. – 340. – № 43; BDK Zyla W. Ks. Kościół OO. Dominikanów we Lwowie...op. cit. – S. 4.
- ⁴⁹ BDK. Zyla W. Ks. Kościół...op. cit. – S. 4.
- ⁵⁰ Słownik geograficzny Królestwa polskiego i innych krajów. – T. V. – Warszawa, 1884. – S.406.
- ⁵¹ Mik K. Podkamień w Galicyi // Tygodnik ilustrowany. – T. XIV. – № 370. – Warszawa, 1866. – S. 196.
- ⁵² ADK. Podkamień. – sygn. Pk-3. – S. 109, 408.

- ⁵³ ADK. Żółkiew. Plany i akta remontu kościoła i klasztoru, 1661-1943. Kosztorys na odbudowanie kościoła w Żółkwi. – Ż-35.
- ⁵⁴ ADK. Żółkiew. Kosztorys na odbudowanie kościoła w Żółkwi. Kontrakt z malarzem. – Ż-35.
- ⁵⁵ Petrus J. T. Kościół P.W. Wniebowzięcia ...op. cit. – S. 100, 121.
- ⁵⁶ ADK. Żółkiew. Kosztorys na odbudowanie kościoła w Żółkwi – Ż-35; Petrus J. T. Kościół P.W. Wniebowzięcia ...op. cit. – S. 91, 97.
- ⁵⁷ Petrus J. T. Kościół P.W. Wniebowzięcia ...op. cit. – S. 121.
- ⁵⁸ Żukiewicz K.M. Dzieje cudownego obrazu Maryi w kościele OO. Dominikanów w Podkamieniu. – Kraków, 1907. – S. 50; ЛАІУ. Підкамінь. – ЛО-65-1. – С. 12.
- ⁵⁹ ADK. Żółkiew. Sprawozdanie z majątku konwentu Dominikanów z Żółkwi za przełożenia O. Augustyna Pecza, 1901-1904.– Ż-51. – S. 6.; Petrus J. T. Kościół P.W. Wniebowzięcia ...op. cit. – S. 98.
- ⁶⁰ Zaucha T. Kościół...op. cit. – S. 228-229.
- ⁶¹ ADK. Złoty Potok, 1935 r. – Pd -420.
- ⁶² BDK. Żyła W. Ks. Kościół ...op. cit. – S. 3.
- ⁶³ ADK. Kościół w Mościskach. – Mś-5. S. 35, 39, 59; Krasny P. Kościół p.w. Matki Boskiej ...op. cit. – S. 197.
- ⁶⁴ Ostrowski J. K. Kościół parafialny p.w. śś. Piotra i Pawła w Jaworowie...op. cit. – S. 79.
- ⁶⁵ Жолтовський П.М. Художнє лиття на Україні. – К.: Наукова думка, 1973. – С.125.
- ⁶⁶ ADK. Żółkiew. Sprawozdanie. 1901-1904.– Ż-51. – S. 5, 6; Petrus J. T. Kościół P.W. Wniebowzięcia ...op. cit. – S. 94.
- ⁶⁷ ADK. Żółkiew. Sprawozdanie...– Ż-51. – S. 6.; Petrus J. T. Kościół P.W. Wniebowzięcia ...op. cit. – S. 101-104.
- ⁶⁸ ADK. Żółkiew. Rkta dotyczące dzwonów.– Ż-36; Petrus J. T. Kościół P.W. Wniebowzięcia ...op. cit. – S. 113.